

Зорица Шошић Максимовић

Т О Д А

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензент
Станислав Ц. Којић, професор

Изјава захвалности

Захваљујем се руководству општине Партеш/Пасјане на подршци и сарадњи коју су ми пружили у свему, без њих ове књиге не би било. Подржали су моју жељу да се Ја искажем као писац, а сви заједно оставимо траг у историји наше општине о једном времену и људима који су у њему живели.

На томе ћу им бити вечно захвална.

Зорица Шошић Максимовић

Зорица Шошић Максимовић

ТОДА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Окружено брдима Дуњишћие, Циѿанска Падина која се сѿуишћиа до реке која ѿролази ѿосред села и улива се у Биначку Мораву. С друѿе сћѿране, ѿросћѿире се ѿѿромна равница која се ѿраничи са суседним селима, смеишћено је Пасјане. Село је ѿусћѿо насељено и ѿодељено на два дела, на Ледине и Цаде. Посћѿоји и средина села, али она ѿриѿада и једном и друѿом делу села, ѿи делови су ѿодељени на мале, а оне носе називе ѿѿпрезименима људи који су их населили или ѿо месћѿима ѿде су живели ѿре но шћѿо су се насћѿанили у Пасјану, нѿр. Бујића мала, ѿу живе само Бујићи, Јанцина, Шошина, Врањска, Балинци, Косћѿићи, Црнкови, Гужвини, Камишевића, Маћроѿазови и још мноѿо. Село Пасјане је насељено са сћѿоѿинач кућа, које су већѿином од блаћѿа, а само ѿонека на два сѿраћѿа ѿа се одмах знало да у њима живе ѿазде или кмећѿови. Те двосѿраћѿинице имале су доле две ѿросћѿорије, ѿде су обично у једној биле смеишћене краве, а у друѿој боравили укућани ѿреко дана, и она је називана кућом. Сѿѿѿа су ѿрављене дрвене сћѿеѿенице које су водиле на сѿраћѿ, који је обично имао ѿо ѿри собе. Свака би излазила на балкон, који је ѿрављен целом дужине куће, ѿокривен дрвеним даскама, ѿако да док се хода ѿо њима шкрићѿе као да завијају. Собе на сѿраћѿу би имале ѿо један мали ѿенцер, једва ѿѿолики да уће дневна свећѿлосћѿ.

У једној таквој кући живео је газда Сава са својом женом Леном, шест кћѿери и најмлађим, седмим, сином Младеном. У другој, сличној Савиној, живео је његов брат Трајко са

својом породицом. Важили су за имућне људе у селу: велика кућа са великим плацем, уз саму кућу засађена гица грожђа која покрива целу терасу и тако држи хладовину у кући, а недалеко од ње огроман дуд, стар толико да ни газда Савин отац не зна ко га је засадио, већ га и он памти откако се родио. Захвата скоро пола дворишта. Од куће ка излазу из дворишта, према порти је пут од земље, па када пада киша много блата и оштрог камења цепа дечју обућу направљену од сушене свињске или овчије коже. Двориште је ограђено зидом од ћерпича, који је обично висок метар и по до два. Поред њега засађене шљиве, понеки јоргован који би рано у пролеће цветао и ширио свој опојни мирис, у коме су могли да уживају укућани са оближњим комшилуком. Са осталом фамилијом су се виђали само по кућним посетама, високи дувар и воће засађено поред њега штитили су породицу Рајчић од њих и од случајних пролазника, који би радо завирили у двориште да виде шта се дешава у породици.

Газда Сава је био висок човек, широких рамена, са густом црном косом и густим задебљаним обрвама; када би се наљутио, обрве су му се спајале и тако би његови укућани знали кад је расположен, а када љут. Имао је велико имање а морао је сам да оре и обрађује земљу, јер је имао све женску децу и једног сина. Син је био још мали да са оцем иде на орање и држи му плуг. Сви су гледали и пазили Младена, он је био дуго очекивани наследник. Сестре су га више носиле на рукама и леђима него што је ходао по земљи својим ногама. За сваки случај, да не би, не дај боже, пао и повредио се, па где би оне после од оца када буде дошао са њиве и видео повређеног сина. Само би Младен могао да седи оцу у крилу. Када би се Сава враћао увече кући са орања или ког другог посла, његова кола су се чула из далека. Обе краве су имале окачена велика звона око врата, тако би при ходу и померању главе звона лупала и тиме јављала укућанима да

се газда враћа. Лена би спремила вечеру и ниједно дете не би смело да откине парче хлеба пре вечере, сем Младена. Њему је било све дозвољено. Старије ћерке би припремиле топлу воду, дрвено корито и са ручно тканим пешкиром од лана, пребаченим преко рамена, прво би помогле оцу у распремању кола, краве би везале у штали, то јест у суседној просторији до које су живели, помогле му да скине тешко клашњено одело, ткано ручно, а и ручно шивено, па би га онда посипале да опере руке и лице. На крају би он сео на дрвену сточицу, ставиле би његове ноге у дрвено корито на трношцу, опрале би му их и обрисале канавцем. За то време Лена би нахранила стоку, помузла краве и с топлим млеком ушла у кућу, упалила гашче које је стајало закачено на дирек наред собе. Оно је бацало велику ватру и тако осветљавало целу просторију. Иако сви уморни и гладни, чекали би да прво Сава седне за већ постављену софру, па би онда деца примакла свако своју сточицу и стрпљиво чекала да добију свој део хлеба, и гладно гледала у калени-

цу постављену на средину софре и пуну скуваног пасуља, незапрженог: у њему је било скувано неколико црвених паприка и мало зрна пасуља. Била је то више вода у којој се кувао пасуљ, али деца су журно захватала, грабила и уједно гризла црни хлеб умешен пола од црног пшеничног, а пола од кукурузног брашна, а Лена га испекла у крепуљи што му даје посебан мирис и укус. Свако је грабио својом кашиком. Док су јели нису имали времена да причају, а и није им ни био обичај да баш нешто говоре испред татка. Од њега су се стидели, нарочито женска деца, а када су му се обраћале увек су држале сагнуту главу и гледале у земљу. Осећале су кривицу што су рођене као женско и самим тим биле срамота и понижење за њиховог татка. Какав је то он домаћин и газда када му се све женска чељад рађа у кући?! И Лена је морала да рађа све док на свет није донела Младена, и тек тада је смела да погледа мужу у очи.

Године су пролазиле, Савине ћерке стигле за удају, а Младен је порастао у дечкића. Није било тешко наћи младожење за његове ћерке, све су биле јако вредне и послушне, а из имућне породице. Лена је свакој стигла да изатка, а и саме су ткале девојачку спрем: по неколико вунених ћилима, кошуље од лана, футе, бошче, од прерађене вуне, изаткале би понеку јастучницу, а јастук би напуниле сламом. Такође су морале да изаткају сламарицу, она је обично ткана од прерађене конопље, и пуниле сламом да на њој спавају са будућим мужем. Неке су се удале у селу, а неке у суседно, тако да је у великој кући остао само Младен са оцем и мајком. Сада нису имали више помоћ у обрађивању земље, па су почели да размишљају о Младеновој женидби, иако му је било само 17 година.

Савином брату, газда Трајку, кућа, као и велико двориште, помоћне зграде, воћњак и његова порта направљена

од тешког дрвета, налазила се код Чубуре, мало на брду подигнута тако да је изгледала још већа но што јесте. Чубура је сеоски бунар на који су многи мештани, нарочито младе девојке и снаше, ишле са својим канатама да захвате воду за пиће, јер су веровале да је само са тог бунара вода здрава за пиће, а и нашле би разлог да прошетају Бугарским сокаком и тако успут сретну неког момка или другарицу, па би дуго причали и збијали шале. Сваког тренутка још неко би се придружио и увек је било весело и живо око Чубуре. Иако је газда Трајкова кућа била огромна двоспратница, са много соба и са огромним балконом искованим од дасака, који је био повезан са дрвеним степеницама, а преко кога се раширила лица грожђа, мало се видела са сокака, на жалост многих младих девојака и радозналих жена. Нису могле да виде шта се дешава унутар куће и дворишта. Двориште од тридесет ари било је цело ограђено зидом од ћерпича, али је он био тако висок да је штитио укућане од радозналих пролазника. Само када се порта отвори, тада би се указала једна лепа, ако не и најлепша кућа у селу, па су многе девојке замишљале себе баш у том дворишту, удате за једног од Трајкових синова. Газда Трајко је удовац, његова жена Данка умрла је пре четири године. Имали су четири сина и једну ћерку Косару, која је била најстарија и удала се док јој је још била жива мајка. Данка и Трајко су оженили и њихова два сина. Љубу са Трајанком Шошином, из добре фамилије, богате, домаћини. А и снашка је била убава, послушна, све их звала „мајке и татко“, без да их пита ни у род није одлазила, што им је било много драго. Љуба и Трајанка су имали четворо деце, два сина и две ћерке. Оженили су и другог сина, Цветка, са Душком Костић, и она је из добре и богате породице. Душка је имала само једну сестру, која се удала негде далеко, и старе родитеље. А имали су много земље. Мушка деца су им умирала, остали су им само Душка и њена сестра,

те су тражили да Душка и Цветко пређу да живе код њих, да им препишу кућу и имање. Тако су и урадили, преселили се код Душкиних родитеља и изродили четворо деце: две ћерке и два сина. Остали су им неожењени Никола и Марко.

Село је славило Преображење. Тај дан су сви жељно ишчекивали и посебно се спремали да га прославе. Поред сеоских свадби, где би се окупљали сви мештани села како би с интересовањем пратили како је домаћин спремио свадбу, да ли му је сређено двориште, кућа; чак би радознале жене улазиле и у шталу, као случајно пошле да траже дете које су повеле на свадбу а оно се изгубило у тој гужви. А оне би искористиле тај тренутак да виде колико газда има крава, телади. На основу броја стоке су одређивале колико је он богат. Окупљали су се да виде како ће свекрва да игра свекрвино коло, како се обукла, да ли јој била добра бошча, кошуља коју носи само за ту прилику да ли је била довољно бела, да ли јој реп добро стоји, мафес да ли јој је добро помашћен, а исто су гледале с ким заиграје? Да ли је поред себе ставила своју родбину или мужеву? Све би то пажљиво гледале и обично би биле у групицама или би међусобно коментарисале, ако би свекрва играла са јетрвом. Подгуркивале би се и очима споразумевале па би једна од њих рекла:

– Еее, жено, у овуј кућу петал поје! – што би значило да је домаћин куће мушкарац. А ако би свекрва играла са својом сестром или снајом, братовом женом, онда би се подсмевале:

– Куку, ал’ видосте мори, у овуј кућу кокошка поје! Од жив гре овај човек кô да је призетко не што је кукавац на своју кућу!

Девојке би долазиле на свадбу у пратњи својих сестара ако су оне већ биле удате, или у пратњи тетке, стрине, ујне, с надом не би ли је баш на тој свадби видео неки момак, или пак будућа свекрва или свекар коме би се допала да би

послао навадације да је проси. Момци би долазили из истих разлога, стајали би са стране дворишта или на сам улаз у обор, код порте која би тог дана била широм отворена, а они обучени у стојаћно одело са новим опанцима чувани само за такве прилике. Село је славило Велигдан (Ускрс). За Велигдан, мештани села, а и околна српска села Будрига, Партеш, Кусце, Шилово, Станишор, Коретиште, традиција им је била да својој деци обезбеде сву нову гардеробу, да окрече, почисте целу кућу, оперу сву постељину, среде своја дворишта. Девојке ових села би журиле да изаткају бошче, футе, платно од којег би сашиле нових кошуља, како би се тог дана обукле све у ново и тог дана поред своје младости и лепоте заблистале и у новој гардероби. Нису имале прилику да носе често ново одело већ се знало за Велигдан па до следећег, тако да су једва чекале да сване недеља. Уочи Велигдана домаћице би офарбале јаја у луковину, јаја би накупиле за време трајања Ускршњег поста. Мала деца, девојке би се окупале са црвеним јајетом – у котао у коме се загрева вода за купање спусти се јаје и онда се редом купају и трљају по телу, лицу, изговарајући речи: „Дај Боже здравље, нека ми деца буду здрава кô дрен и црвена кô ово јаје.“ Деца би жудно гледала то јаје, радо би га појела али пост још траје. У окружењу је постојало још села где су живели Срби, као што су Жегра, Влаштица, Ливоч, Велекинце; то су била мешовита села са Арнаутима и ти Срби су се разликовали по говору, обичајима, ношњи, јер су они били скоро досељени из Врања, Сурдулице те су прозвани Шопци. Многи Пасјанци би на први дан Велигдана ишли на Главичицу. То је оближње брдо, најближе Будризиде, где се налазио темељ порушене цркве Христа Спаса из четрнаестог века. Са тог места прелеп је поглед на Пасјане, Жегру, Владово, Биначку Мораву, која сече равна поља која се сијају и освајају својом шареношћу и лепотом; са друге стране са Главичице као на длану Пар-

тешко блато, ливаде, пресијавају се на сунцу као да је то бесконачност, нигде краја, а ипак у даљини се простире Пар-теш. На Главичицу би тог дана дошли са свих страна, од раног јутра би се чула музика, гоч, трубе, гајде, најпознатији гајдаш у целој околини, Гута Жегранов од Пасјане. Гута би тог јутра поранио, обучен у беле панталоне и белу кошуљу сашивене од конопног платна, са гајдама испод мишке газио ливаде у Јасен журећи да што пре стигне на Главичицу, да дуне у своје гајде из којих излази чаробна музика. Дан пре тога би из Летнице стигли Јањевци и у својим бисагама донели пошећерене крушке, јабуке, лизала, алву направљену од упрженог брашна, онда би донели и накит, мала огледала, чешљеве, све би то раширили на трави и нестрпљиво чекали своје муштерије. А они су стизали пешке, запрежним колима, на коњима, чезама, окићени и обучени у тазе одела. Гледајући одозго, са Главичице, изгледали су као реке које се сливају са свих страна и уливају у једну притоку. У Пасјану од раног јутра је било живо, улице су биле пуне деце, која су била обучена у ново одело, нове опанке од свињске коже, а било је и деце чији родитељи нису имали могућности да им сашију нове кошуље и панталоне од тканог платна, као ни нове опанке, па су се њихове мајке трудиле да им од старије браће и сестара направе, сашију млађима, неким су и крпи-ле панталоне јер није било довољно за све, а предност су имала старија деца. Ништа мање нису се Велигдану радовала деца у закрпљеној гардероби. У Пасјане на Велигдан нису долазили гости из других села, зато што су и они славили и то је празник када се окупљала породица. Преображење је био дан када су у Пасјане долазили са свих страна и само тог дана је оно најпосећеније. Газда Сава није пропуштао ниједно Преображење да не оде до цркве, заједно са Леном и ћеркама док се нису удале. Тако би он обукао своје нове кла-шњене панталоне у које би увукао белу кошуљу сашивену

од конопног платна, па би појас препасао са тканим појасом изатканим од прерађене вуне, помашћене у разним бојама, па би и појас био шарен, преко кошуље би обукао прслук од истог материјала као што су и чакшире, на главу би ставио шајкачу, капу коју би накривио на десну страну, тако да му падала скоро до густих обрва, на ногама плетене вунене чарапе при врху извезене, и обуо би опанке од сушене овчије коже. Преко рамена би пребацио клашњени капут, иако је увек топао дан деветнаести август, али би било срамота да газда иде без капута. Уздигнуте главе би ишао напред водећи за руку Младена, који је исто био обучен као и његов отац. За њим, на корак удаљености, ишла би Лена са најмлађом ћерком, обучене за ту прилику. Лена би дан пре Преображења из ковчега извадила стојаћне пљачке и поређала на конопче све како би се проветриле; нису ношене од прошле године. Лена је за ту прилику носила футу изаткану од прерађене вуне, бошчу свечанију, изаткану исто од прерађене вуне али са много разнобојних мотива. Око појаса појешче превезано са дизгом која је пажљиво поређана на Лениној половини; у тај појас су увучене кошуље, једна од конопног платна, преко ње борошлук са подвијеним рукавима изнад лактова, а све то прикрива срмени јелек са браон плишом, на глави свилена чајка, па преко ње браон мафес. С њом иде Даница, најмлађа од сестара; она је тог дана била обучена у све што је остало од њених старијих сестара. Иза њих преостале њихове ћерке држећи се испод руку подигнутих глава, насмејане, љубазно поздрављајући старије људе које су сретале. Када би наилазиле на момке сагнуле би главу, стиделе се од оца, не дај боже да он примети да оне гледају у неког момка. Али скоро су све на тај начин нашле своје будуће мужеве.

Најмлађа Савина ћерка је била и најлепша па се у њу загледао Ђорђа Матропазов. Иако је био од добре фамилије,

најлепши младић у селу, Сави се он није свиђао за зета, али на наговор Ленин и осталих ћерки дадоше Даницу, коју су од миља звали Данче. Још тада је Сава загледао сваку девојку коју је видео на Преображење и потајно бирао која би била најбоља за његовог Младена. Када су донели одлуку да ће женити Младена и када су се многе девојке и њихове мајке надале да ће баш оне бити изабране или њихове ћерке, Сава је већ био изабрао. У суседном селу Будрига, постојала је исто имућна породица Поповића, а они су имали достојну девојку за удају. Имала је већ 21 годину и њени родитељи и ближа родбина се забринули што се не удаје; све њене другарице се одавно удале и имале по два, три детета. Али Тода је имала своје разлоге и кошмаре. Баш те ноћи и тог јутра Тоди се предсказује њен живот и будућност.

– *Togo, Togo, Togo!!!* Чујем његов глас. Тргну се, сањива, такињам чело, гори! Ватра ме уватила. Седну у кревет а у пенџер гледам, кô да ће ми он рекне, да ли сам овој снила, или пак стварно ме вика он. Брго рипим од кревет, теја да се утепам, ноге ми се саплетоше у дугачку кошуљу у кују спијем. Отвори једно окно на пенџер, проте главу да видим да неје доша куде моју порту. Соба куде спијем је на други кат, и од њу све се види на сокак, а и у обар на Павле Даралскога. Такој ја по цели дан седим горе, разбој мајка ми турила и кад ткајем ја гледам у његов обор. Па знам кад отиша и кад доша дома. Саг, ич се не види, тамњина, по нека звезда на небо и месец се лечка види, кô да ми намигује и на моју муку подсмејује. Турам образ на пенџер, да ми лице олади које биднуло црвено кô булке расцветане по пшеницу кад гу је време да се жњеје. Без чајку спијем, па ми се коса раширила по цела леђа и пола лице ми заватила, а срце ми дошло у гркљан, па лупа ли лупа, кô звоно на камбану. Откопчујем кошуљу да се не удавим. А сокак пуст!!! Никој нема, никој да прође. Глуво доба, још неје ни сабајле, петлови се не

чујев и они спијев. Само месец, гледа моје разгољено тело, узаврело. Па ми абер прати. Ветар дуну, обави се око мене да угаси овај огањ који се разгореја од мерак што га имам за Павле Даралскога. И овој што сам снила, ич не ваља, куј зна што ће ми бидне али на добро неће ми искочи. Увати ме грозница, па поче да зебом и тресем се кô прут, брго легну у кревет, још једну чергу фрљи, врз мене кукавицу. Сама сас себе лафим, па викам: „Тодо, е мори Тодо, каква си мори без нафаку од какој си се родила, и тој ће те нађе. Павле ће узне другу девојку. Куде он кукавац сме да прати навадације да те тражив кад си ти о најдобру и најбогату фамилију у Будригу.“ Татко ми често викаја:

– Ти си Поповића и тој никад немој да забравиш, очи да отвориш у кога ће се загледаш, да бираш иснаф према себе и на нас претељи да ни нађеш. Какви ни доликујев, домаћини да биднев, имање да имав и лаф да ги се неје чуја. А ако неси кадар такви да нађеш, ми ће ти нађемо младожењу и ће те удамо за наш ћеф.

А мерак имам баш за Павле још кад смо били малечки и гуцу смо играли у сокак, он се и тад прчија, а мој татко тад викаја:

– Вашка му липцала у тил, пас бре нема за што да га ува-ти, а он се укоровија кô Бога да дофатија, тешко на туј на кују гу мајка закукала која ће га узне, боље у бунар да рипи кукавица па да се сама удави.

Али ја знам да му се допадам, и он има мерак за мене, само га стра да тој рекне, мисли ја га нећу. Ономад се срет-нусмо у Дејанов сокак, ђукс у ђукс, ја сам дофатила Станче, моју чичу сестру под руку, и зафатиле смо цели сокак, па подигле главу високо, једва ступамо на земљу колико смо се упрчиле. Кобајаги њега ич не га видимо, а ја кукавица срце ће ми искочи од мерак кад га видо у беле конопне панталоне а оне баш му личив, па кошуљу белу извадија преко њи, а до

пола груди раскопчана, само на две пулчики задњи закопчана. Косу пуштија паднула му до пола лице, ал' сам видела да има убаво лице и красне уста. А од мушки од, какој ступа сас ноге на земљу све се тресе и он иде право на нас неће пут да ни га пушти. Ја гу викам на Станче:

– Куку што је убав, ја само њега 'оћем.

– Дадо не се занесуј, ич нега гледај, ти знаш мори да ће те чича пре закоља но што би те даја у Даралци.

И тој викну гласно да би гу Павле чуја. Таман се спремија да ни нешто прозбори али кад чу њојне речи, устукну се, помакну се у страну и пушти ни пут а да ни ниједну реч прозборија. 'Тедо да пукнем од муку зашто ми овој направи овој брљивче Станче, па цел' пут до дома реч несам гу прозборила, а кад би имала неку силу туј би гу утепала одма. Улегосмо у наш обар па гу викам:

– Ако 'оћеш да зборим сас тебе како знаш Павла да га нађеш и да му рекнеш да такој неси мислела само си се шалила и он кад падне мрак да дође куде наше порте да лафимо да му рекнем све што ми је на душу, да много имам мерак за њега и ако ме 'оће ја ће побегнем за њега, мој татко неће милом да ме да ја тој знајем, али ич неме брига. Станче поче да ми целива руке, па кроз плакање ми вика:

– Немој дадо такој да збориш, ти знајеш какви су овија наши чича и мој татко, неће те дав само ће направиш кијамет, све ће не потепав по кућу. Мисли мало на стринку, ти знајеш мори да ће чича њу за све да криви, зашто не те пазила, куде су гу очи били и голем ћутек ће изеде, зар ич те неје гравота за њу, твоју мајку.

– Греота ме али ти бар знајеш зашто сам ги напунила оволико године, знаш колико су ме тражили бећари од сви овија села, али никога несам тела, све сам навадације вратила, и ако имам убаве куће и голема имања али несу убави кô Павле, ич не ми се допадав. Знам да сам најстара девојка

у село и мислиш да не знајем како ме викате „баба девојка“, и затој ми се мајка много секира. Али видиш и он се још неје оженија, а знам колико девојке од овој наше село имав ћеф за њега, а он ич не ги гледа. Је л’ се сећаш кад смо биле на Главичицу за Велигдан, па кад заведе коло, на танац се испрчи, онакој убав па у све тазе пљачке обучен, с онија зелени очи, врашки, кад погледа, затој овеј срамотуље од Партеш, Жегру, Ливоч и овија друга села ће се потепав која ће се увати до њега да игра... А он све у мене гледаја, збори је л’ такој било?

– Све је такој дадо, али он неје за тебе, макни га од твој памет, зар мало ли ги има момци у село који су по убави од њега.

– Како би се тад у коло уватила до њега па на све да ги покажем да је он само мој, али кад видо татка куде ме гледа, веће му се саставиле а бркови обесили, колико бија љут не смеја ногу да мрднем, туј се укопа сас сполегнуту главу. Станче ми се доблиза, све се надула од плакање па ми кроз плакање збори:

– Е, видиш за тој ти овој зборим и мори молим немој неки кор да направиш, милом да те дав нећев а ако побегнеш и осрамиш нашу кућу, голем беља ће направиш, овија наши с пушке ће доћев да те вратив дома, а Даралци тој нећев да дав и они су погани и брзи на пушке. Дадо, зар тој мори ‘оћеш, крв да падне? – плачући Станче све ме грли и целива, како би ме умолила.

– Не! Станче, ич не ме брига што ће бидне после кад побегнем, работајте што знате, но ти како си забрљала, брљивче једно, па рекну оној да Павле чује и сигурно се много наљутија да га наћеш како знајеш и рекнеш му да дође куде наше порте да полафим сас њега да га питам што мисли више, до кад овакој време да ни прођује.

Целу ноћ несам спала, само дремка ме мало увати од големо гајле све очекујем да ли ће Павле да дође, а ако дође да

се не успијем, па да га не чујем. И тој кад задремам све неки санови му дођујев који ич не ми добро казујев. Укачила сам се на неки брег, високо, високо чини ми се још лечка Бога би могла да уватим, све у бело обучена, коса ми расплетена неје у куцељ, па на главу венац од цвеће исти такав кô за Ђурђевдан што плетемо. А испред мене голема река, бистра вода, све се видив рибе у њу како пливав, а баш калабалук ги бев. Ја трчим по тај брег, ширим руке, радујем се и на један малечак камењ сапе се, падну на земљу и све се мори утепа. Од тија болови се разбуди. А тај бистра вода моја мајка стално вика слuze, ће плачем кукавица, а и рибе и коса голема, тој неко гајле големо. Од овој што сам снила све ме уфати нека врућина, па онуј чергу што гу пре тој лечка тури, саг макну. Ич од памет не ми искача зашто Павле неје доша. Петлови почеше да појев, сабајле је! Стра ме очи да ги отворим, не знајем што ће ми овај дан донесе. Чујем гу стринку, дигла се прва, она је овуј недељу мешаља, има највише работу. Док омеси кору за ручак, најлечка пет-шест тепсије, калабалук смо у кућу, па леб да замеси и одма за обед да тури гра у грне да се вари. Пенџер ми отворен па гу чујем како вади воду од бунар да се прво измије, па гу је адет да се закити сас селим кој га засадила одма до бунар, а има га и по обор и у башчу. Ја ич не подносим тај мирис, одма ми је мука и повраћа ми се али стринка ми вика:

– Занесуљо, ништо не разумеш, какој може селим да ти се не допада?

Такој ја узнем јоргован па га миришем, миришем, његов мирис ми се баш допада. Моја срећа, баба Ружа га засадила све покрај зид па ми његов мирис сад у собу улега, а селим не га осећам. Стринка знаје колико имам мерак за Павле, па ми вика:

– Ти знајеш девојче што да работаш, да је сирома, сирома је, али твоја стринка да ти рекне што знаје соволико годи-

не колико ги имам. Крвав је живот кад узнеш мори мужа без мерак, ти знајеш да су моји много сиротиња и да су ме дали за твојега чичу, а ич несу ме питали, још мори дете сам била само што сам мало порасла и почела лечка да се задовојчујем, а убава сам била и врашка па сам се рчкала с момчики. Твој деда, а мој свекар, ме видеја на Главичицу кад бија сабор, најубава сам била од сви девојчики што били туја и одма пратија људи да ме тражив, уплашија се некој други ће га претекне да ме заговори, а чича ти мало застареја, 25 године ги напунија. Ич несам га видела док мори несам дошла у вашу кућу. Мој татко кад видеја какви људи дошли да ме тражив и куј ги пратија, чији су тој навадације били, ич не ме питаја нити сас мајку лафија, јок сам на своју вољу ме даја. Несам га тела ич, али ми татко викаја:

– Какој мори не те срамота да рекнеш нећеш у Поповића, знајеш ли који су бре они, ја сам своју реч даја а која си па ти све тој да погазиш...?

– И такој се твоја стринка удаде. Не могу да грешим душу да ми било лоше с твојега чичу, не пије, неме бркаја и тепаја кô што ги има жене у овој наше село, сваки дан добијав ћутек... али неје тој тој, да ти рекне твоја стринка, срамота, стара сам жена више а ти си још дете али гледам твоје муке, па да ти рекнем моје, никад твоја стринка не легла сас мерак с твојега чичу него од беља раду, што такој река Бог, и људи да муж и жена спијев заједно. Па ни Бог даде овија убави децу, што да правим ћутим и гледам раду, а ноћу се искукам за моју црну судбину. И такој га искара овај век.

Сад кад се сети што ми она све зборише, уфати ме нека леденица, све се у кревет тресем колико ми је студено, па чергу фрљи преко главу, затој ич несам чула Станче кад улегла у моју собу и дошла до мој кревет па уплашено ме питује:

– Даде мори, да ли си добро, што ти је? Кукавица ја да л' си болна, да викам чичу и стринку?

А ја ич не се откривам, па гу викам:

– Немој да ги викаш ни враг ми неје, но збори ти што си направила, видела ли си Павле, што си му рекла, што ти река он, збори мори, што ћутиш?

Станче поче да заћуткује, па ми вика:

– Видо га дадо и реко му све оној што ми ти рече, ал’ боље да сам умрела но с ђавола што сам лафила. Чуја, што Сава од Пасјане пратија навадације да те тражи за његовога Младена, па ми вика:

– Твоју даду дај гу у Пасјане, направите ћеф на твојега чичу и целу фамилију они су беген људи, према вас а ја ће узнем неку сиротињу према мене.

Станче неје видела моје слузе које су ми ишле низ образи кô крушке, несам откривала главу а срце ми се цепало, па поче на глас да кукам за црну моју судбину. Цели дан несам се дигла од кревет нити сам тела да једем, тела сам да умрем, да се загубим, да ич више на овај свет не постојим. Али кад